

Nauja studija apie Australijos lietuvius

Dr. Vytautas DONIELA

Džiugu matyti, kad dalykinę literatūrą apie Australijos lietuvius papildė nauja studija. Tai – ką tik pasirodžiusi anglų kalba parašyta dr. Gražinos Pranauskienės knyga „Lietuvybė Down Under: Maintaining Lituanian national and cultural identity in Australia“.

Iškart tenka pastebėti, kad naujosios knygos tematika bei dėstymas įdomiai skiriasi nuo jau pažįstamų mūsiškių autorių leidinių.

Prieš keliasdešimt metų solidų darbą atliko dviejų tomų Australijos lietuvių etraščio autoriai Viktoras Baltutis su didoku būriu bendradarbių, kurie užfiksavo pirmųjų kelių dešimtmečių Australijos lietuvių veiklą ir tarsi paklojo pamatus, netgi surinko medžiagą būsimam patikimam istorijos tomui: kaip čia atsirado bei kūrėsi lietuviai, kaip formavosi ir persitvarkė lietuviškos organizacijos bei sambūriai. Metraščiai gan išsamiai apžvelgė tokios veiklos vystymąsi, net pagal skirtingas valstijas. Netrūko ir tematinio apibūdinimo atskiriant profesinius bei kūrybinius interesus. (Deja, teikiant neretus LR valstybinius apdovanojimus, šio didžiulio darbo autoriams neskirta deramo dėmesio, netgi autorių kolektyvo vadovui ar vadovams!)

> *Metraščiai buvo atspausdinti lietuviškai, o Australijos lietuvius reikia pristatyti ir pasauliui.*

2012 metais pasirodė labai reikalingas veikalas anglų kalba, kurį tuo metu pageidauta išleisti pakartotinai, nes juk Metraščiai buvo atspausdinti lietuviškai, o

Australijos lietuvius reikia pristatyti ir pasauliui. Kitaip tariant, reikėjo, kad toks pristatymas vyktų dabar tarptautine tapusia anglų kalba ir išvystų dienos šviesą tarptautinio lygio ir todėl kataloguose matomoje leidykloje.

Tai atliko prof. Liuda (Luda) Apinytė Popenhagen. Jos knyga „Australian Lithuanians“ sugebėjo sulieti akademinio dalykiškumo reikalavimus su lanksčiu, todėl platesnei publikai prieinamu stiliumi. Ir dabar, ieškant reprezentatyvios, o kartu ir apžvalginės knygos apie Australijos lietuvius, pristatančios įvairias jų gyvenimo ir veiklos sritis, pirmiausia į galvą ateina prof. Liudos darbas. (Atitinkamo LR valstybinio įvertinimo nusipelno ir šio veikalo autorė!)

Per tą pusšimtį metų apie Australijos lietuvius jau parašyta gan daug: ir plonų, ir storesnių leidinių. Sakytum, jau net *iškyla reikalas sudaryti tokios literatūros bibliografiją.*Tektų informaciją skirstyti ir pagal valstijas, ir pagal veiklą ar susibūrimus, ir netgi pagal pomėgius. Išskirtinio dėmesio yra susilaukusi viena veiklos šaka (gal ji atspindi svarbų tautos dvasios aspektą?), tai yra meninė kūryba.

> *Kad savų menininkų netrūksta, lietuviai mato patys.*

Kad savų menininkų netrūksta, lietuviai mato patys. Bet dar šauniau, kad jų kūryba pristatoma ir kitiems. Tą pasigėrėtinai atliko (kaip pati sakydavo, „tiesiog iš meilės“) dr. Genovaitė Kazokienė. Išleidusi akademinio pobūdžio veikalą apie Mikalojų Konstantiną Čiurlionį „Musical Paintings“, ji nenurimo ir savo platesnius užmojus įgyvendino jau labiau enciklopediniu stiliumi: „Lithuanian Artists in Australia 1950 – 1990“.

> *Kaip autorė pati paaiškina, knyga yra kilusi iš dviejų akademinių darbų.*

O štai dabar pasirodė vertinga naujausia dr. Gražinos Pranauskienės knyga „Lietuvybė Down Under“. Jos temą patikslina antrinis pavadinimas: „Maintaining Lithuanian national and cultural identity in Australia.“ Kaip autorė pati paaiškina, knyga yra kilusi iš dviejų akademinių darbų, bakalauro (B. A. (hons)) ir magistro (M. A. (*by research*)), tezių.

Reikia pabrėžti, kad šis darbas nėra istorinis įprastine prasme – nes tai ne bėgančių metų bei įvykių kronika, kaip kartais terminas „istorija“ yra suprantamas, o veikiau specifinė vienos sociopsichologinės temos, savipratos

(*self-understanding*) studija. O ši specifinė tema – *lietuvybė*.

> *Dr. Gražina Pranauskienė nagrinėja, kaip šį egzistencinį bruožą „išgyvena“ Australijos lietuviai.*

Dr. Gražina Pranauskienė nagrinėja, kaip šį egzistencinį bruožą „išgyvena“ Australijos lietuviai – ir parodo, kokie yra jo dinamikos daugiau ar mažiau skirtingi faktiniai zigzagai, susikūrę tiek asmeniškai, tiek per visuomenines grupes, ir net kaip politinių ar ideologinių aplinkybių atspindžiai.

Betgi vėlgi tenka pabrėžti, kad dr. Pranauskienės knyga nėra sausas akademinis leidinys – nors tokį būtų galima rašyti ir abstrakčiai bei nuolat naudojant skaičius bei grafinį pristatymą. Anaiptol – knygos argumentacija bei išvados yra grindžiamos apklausų duomenimis, parodančiais, kaip individualūs lietuviai jaučia, supranta ir svarsto tą parinktąją pagrindinę temą – lietuvybę. O ji pagrindinė todėl, kad nėra iškritusi iš erdvių, bet yra praktiško, kasdienio gyvenimo, galvojimo bei elgsenos elementas.

> *Visai natūralu, netgi vertinga, kad autorė lietuvybės savipratą nagrinėja siedama su dominuojančiu laikmečiu.*

Į šį darbą įeina ir istorinis komponentas – šiuo atveju jis yra tarsi antras centras, labai stipriai padedantis. Jis studiją apie lietuvybę ne tik praturtina, bet ir suteikia jai daugiau solidumo. Lietuviai juk yra pergyvenę skirtingus socialinius, politinius, net prievartinius ideologijos laikotarpius. Ir kaip tokios sąlygos braunasi į asmenybę, taip jos braunasi ir į specifinį elementą – lietuvybę. Visai natūralu, netgi vertinga, kad autorė lietuvybės savipratą nagrinėja siedama su dominuojančiu laikmečiu.

Todėl svarbaus dalykiško konkretumo knygai suteikia tai, kad ji atiduoda duoklę beveik neišvengiamiems, bet savitus bruožus turintiems laikotarpiams. Ir tokiu būdu knygoje susidaro kelios sudėtinės temos:

a) Pokario emigrantų lietuvybės samprata Australijoje. Tai didžioji imigracija banga, kuri įprastai apibūdinama kaip „atvyko apie 10,000“. Visi kalbėjo lietuviškai, netgi dar tikėjosi „greito sugrįžimo“.

b) Vėlesnės kartos lietuvybės samprata. Tai tų tūkstančių atžalos, kurios įsiliejo į

vietinį gyvenimą, o anglų kalba tapo lengvesnė.

c) Atvykstančiųjų dabar lietuvybės samprata. Tai ne tiek jaunesnioji karta, kiek nauji atvykėliai – tiek iš griūvančios Sovietų Sąjungos, tiek iš jau nepriklausomos Lietuvos. Ir jų matymo prizmė įvairuoja, neretai skiriasi nuo ankstesnių.

> *Nė vienas istorinis laiptelis nėra, taip sakant, akmeninis, bet veikiau tai yra faktorių sąranga.*

Nė vienas istorinis laiptelis nėra, taip sakant, akmeninis, bet veikiau tai yra faktorių sąranga. Visgi kai kurie elementai apie pagrindinę temą ar problemą pasako gana daug. Tad nenuostabu, kad autorė didelį dėmesį skiria tokiai gimininga temai: „The Construction of Lithuania through Language and Singing.“

Laikotarpių kaita bei jų įtaka lietuvybei yra iš tiesų painūs dalykai, todėl naudingos yra ir retkarčiais pateikiamos brandžios santraukos. Štai pavyzdys, kaip autorė „sutraukia“ netolimą Australijos lietuvių praeitį.

„Some of the postwar generation, who had had no contact with the homeland for 30 years, were suspicious about anyone coming from behind the Iron Curtain, believing all the Lithuanians in the homeland were communists. For their part, some of the new arrivals found it difficult to shake [off] the Soviet attitudes in which they had been schooled, which stereotyped the postwar group as selfish enemies of the state.“ (p. 63)

Žinoma, atpasakojamos mintys nėra pačios autorės dogmatiški teiginiai, ir ji bematant paaiškina: „The tension between the two groups in those early encounters in the 1970s and 1980s was evident in the interviews I conducted.“

Autorei svarbu analitiškai atkurti, kaip ir kodėl tokios pažiūros atsiranda, ir kaip visa tai paveikia, net formuoja „lietuvybę“.

Taigi dr. G. Pranauskienės knyga, kurioje didelis dėmesys skiriamas pačių paliestų asmenų (tai yra lietuvių) pasisakymams, yra šiuo požiūriu labai konkreti ir įdomi kaip skaitinys.

> *Ne vienas atpažins savo jausmus bei svarstymus.*

Iš tiesų, ne vienas atpažins savo jausmus bei svarstymus, o gal net sučiups save

sakant, pikčiau, kad štai anas ar ana galvoja kitaip ir todėl jis ar ji „menkas lietuvis“.

Analizei autorė panaudojo 396 klausimynus ir gavo 172 užpildytus atsakymus (43 %). Iš atsakiusiųjų 53 % buvo pokario imigrantai, 26 % dabartiniai migrantai ir 19 % pokario imigrantų atžalos. Vėliau autorė su kai kuriais vienaip ar kitaip surengė asmeninius pokalbius – ir įdomu, kad procentai buvo panašūs.

Sveikiname dr. Gražiną Pranauskienę, kad ji į mums svarbią lietuvišką temą („lietuvybė“) pažvelgė iš dalykinės pusės. Juk iš tiesų netrūksta rašinių bei kalbų, kur vyrauja būtinas ar nebūtinas patriotizmas, tirštokas sentimentalumas, o kartais netgi aštri emocinė gynimo ar atmetimo reakcija. Sakant dar kitaip, tarp lietuvių analitinė sociologija nėra itin įprastas dalykas, todėl „Lietuvybė Down Under“ yra tarsi gaivus vėjelio gūsis karštos vasaros saulėje.

Straipsnis publikuotas laikraštyje „Mūsų Pastogė“, nr. 31, kalba redaguota.